

ABD HEGEMONYASI

Yrd.Doç.Dr.Sait YILMAZ

Dünya tarihinin hemen her devrinde tüm uluslararası sistemi ve güç dengelerini kendi değerlerine göre yeniden biçimlendirecek kuvvet, irade ve moral güce sahip olan aktör ve ilkeler ortaya çıkmıştır. Modern dünya sisteminin ilk hegemonik gücü İngiltere idi. 18' nci Yüzyılda Fransa ile birlikte öne çıkan İngiltere hegemon güç konumunu 1945'lere kadar sürdürmüştür. ABD ise ancak 1898 yılındaki İspanya Savaşı sonrasında büyük güç konumuna gelerek hegemonya için yarışa dahil olmuştur (Uzgel, 2003: 11). ABD'nin yükselerek küresel hegemonyayı ele geçirmesi 1873'ten itibaren İngilizlerin hegemonya yarışında gerilemesi ile başlayan uzun bir süreç sonunda oldu. ABD iç savaşını sona erdirerek, Almanya ise ulusal birliğini sağlayıp Sedan'da Fransa'yı yenerek istikrarlı bir siyasi yapı oluşturmuşlardı. 1914 yılına kadar olan dönemde ABD çelik ve otomobil, Almanya ise kimya sektöründe başlıca üretici konumuna gelmişti (Wallerstein, 2004: 19). 1870'lerden itibaren İngiliz hegemonyası inişe geçerken onun halefi olabilmek için yarışan ABD ve Almanya arasındaki mücadeleyi II nci Dünya Savaşı'nın sonunda ABD kazandı.

Tarihsel olarak iki hegemon gücün (ABD ve İngiltere) kavramsal olarak kullandığı düşünce temeli "serbest ticaret" idi. Serbest ticaret, hegemonu diğer çevrelere ve pazarlara nüfuz etmek için gerekli yolu açacaktı. ABD, bu anlayış çerçevesinde neo-liberalizm ile bugünde hegemonya üretmeye devam etmektedir. Kavramsal altyapıya temel teşkil eden diğer bir düşünce yapısı ise kökleri Rönesans ile doğan moderniteye dayanan ve Sanayi Devrimi ile birlikte şekillenen Modernizm olgusudur. İkinci Dünya Savaşı sonrası ABD hegemonyasının hangi kavramsal çerçeveye oturtulacağı ile ilgili ABD kaynaklı çalışmalar ise Realizmin biçimlenmesini sağlamıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan bugüne Amerikan hegemonyası Modernizm çerçevesinde siyasi olarak 'demokrasi', ekonomi boyutunda serbest piyasa (ticaret) temeline dayalı 'kalkınma' ve sosyo-kültürel olarak 'iletişim' (diyalog) projeleri ile kurgulanmıştır. Amerikan hegemonyasının kavramsal boyutlarını anlamadan ABD hegemonya kurgusunu çözümlenmek mümkün değildir.

1. ABD HEGEMONYASININ KURAMSAL ÇERÇEVESİ:

A. Modernizm ve ABD Hegemonyası:

Modernizm, insanı merkeze koyan ve Rönesans, reform, aydınlanma süreçleriyle el ele giden bir süreçtir. Modern; bilimsel, sanayileşmiş ve güçlü; öte yandan da insani, katılımcı ve demokratik anlamına gelmektedir (Bostanoğlu, 1999:120). Batı (ABD ve Avrupa), "modern" kültürü temsil etmektedir. Bu kültür; akılla, hukukla kurduğu fizik, kimya, şehir, belediye, sanat, demokrasi haklarını ifade etmektedir. Modernizm; aklın, aydınlanmanın, modern bilimin ve Batı'nın bir ürünüdür. Modernist söylem 19' ncu Yüzyıl liberal felsefesinden yola çıkarak, üçüncü dünya devletlerinin gelişmesini Batının izlediği modele uydurma amacına

yöneldi. Modernist kuram ABD'nin Realist uluslararası ilişkiler anlayışındaki etkinliğini korumaktadır (Bostanoğlu, 1999:123).

Modernizmin pratikteki işlevi; dünya arenasında rol almak isteyen küçük ve güçsüz devletler için anahtar parametrelerin çoğunun dışarıdan belirlenmesine imkan veren bir kuramsal çatı teşkil etmektir. Modernleşmenin ilan edilen mutlak hedeflerinden biri de demokratikleşmedir. Modernizasyon teorisyenleri yeni devletlerin ulus-inşası denilen bir süreçten geçerek demokratikleşeceklerine ve kapitalist kalkınma için Batılı modeli taklit etmeleri gerektiğine inanıyorlardı (Baylis-Smith, 2005: 715). ABD'yi modernizm ışığında izleyecek ve realizmin gereği olarak ABD hegemonyasını kabullenecek ülkeler "demokrasi", "serbest piyasa ekonomisi" ve "insan hakları" gibi içinde ulusal güvenliği ve egemenliği geçirgen kılan pek çok kriter bulunduran ve ideal olarak sunulan dogmalara uydukları derecede "Batılı" ve "Modern" kabul edilmektedir.

Modernizm kuramı, üçüncü dünya ülkelerinin iç politikası bakımından, ABD hegemonyasının sorunsuz bir şekilde sürmesini en iyi sağlayacak mekanizmaları saptamakta ve bu ülkelerin politika uygulayıcılarına tavsiyeler sunmaktadır. Politik gelişmenin önerdiği sosyal düzenin oluşturulması ABD müdahale anlayışını geliştiren; **devlet-yapma (state-building), ülke-inşası/ulus-yapıcılık (nation-building), kurum-yapma, bürokrasi-yapma** gibi rollerin doğmasına yol açtı (Kesselman, 973: 139-154). ABD, kendisi dışında global bir hegemonik gücün doğuşuna mani olmayı ve bölgesel olarak bu hegemonyayı etkileme veya riske sokma kabiliyetine sahip olan güçlerin ufanmasını ve kontrol edilebilir halde tutulmasını yani hegemonyanın sürdürülmesini hedeflemektedir. Bu sistemde hegemonya düşüncesi sabit iken onu sürdürecektir güç ve yapı ise her durum ve coğrafyaya göre farklı şekillere büründürülmektedir.

B. ABD ve Realizmin Evrimi:

Bugüne kadar uluslararası ilişkiler alanında egemen görüş, kendisine rekabet eden diğer kuramlara (Liberalizm, Marksizm, Yapıcılık ve diğer post-izm'ler) rağmen "Realizm" olarak tanımlanan pozitivist kökenli bir paradigma olagelmıştır (Baylis, Smith: 2005, 5). Realizm'in ilkeleri ilk kez Hans Morgenthau ve E.H. Carr tarafından belirlenmiştir. Morgenthau, 1948 yılında yayınladığı *Uluslararası Politika (Politics Among Nations)* adlı çalışmasında "güç ve güç dengesi teorisi"ni ortaya koymuştur. Realistler için uluslararası ilişkilerin temelinde kendi ulusal çıkarlarını maksimize etmeye çalışan devletler arasındaki *güç mücadelesi* yatmaktadır. Bu mekanizma uluslararası düzenin sağlanmasında *güç dengesini* kendi lehine değiştirmeyi öngören askeri güce ve işbirliğine dayalı bir yapı sunmaktadır. Realizm, bugüne kadar dünya politikasının baş aktörü ABD'nin ihtiyaçlarını, bakış açılarını ve çıkarlarını göz önünde tutan bir paradigma olma niteliğini korumuştur.

Kuramsal çalışmalara öncülük eden ABD Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile kuramsal alanda meydana gelen yeni önermelerle birlikte

Realizme dayalı hegemonya sistemine düşünsel alt yapı sağlayacak yeni bir vizyon arayışına girdi. Önce Başkan (Baba) George H.W. Bush tarafından '**Yeni Dünya Düzeni (New World Order)**' kavramı ortaya atıldı ama içeriği doldurulamadığı için kısa sürede izleri silindi. Clinton'ın vizyonu ise daha çok siyasi ilişkiler ve özellikle ekonomik bağlar ile dünya'da barış ve güvenliğin sağlanmasında ana itici unsurun '**Küreselleşme**' olacağını öngörüyordu. ABD çıkarlarına çok daha düşkün olan oğul Bush yeni muhafazakar kadro ile birlikte ancak 11 Eylül saldırıları sonrası büyük stratejisinin esaslarını yerine oturttu (Barry, 2004:1); uluslararası terörizme karşı bitmeyen savaş, önleyici müdahale, saldırgan tek taraflılık (agressive unilateralism) ve ABD askeri üstünlüğünün korunması.

11 Eylül 2001 saldırıları güvenlik ve güç politikaları tarihi için önemli bir dönemeç oldu. Terör, asimetrik güç dengesi içerisinde bir yandan zayıf olanın güç kullanma yöntemi olarak ortaya çıkarken Amerikan dış politikasını tekrar askerileştirdi. George W.Bush, ABD dış politikası için yeni bir kavram tanımladı; '**Terörizmle Savaş Sırasında Küresel Hegemonya (War on Terror)**' (Ikenberry, 2001: 21). 2002 yılında ABD Ulusal Güvenlik Konseyi tarafından açıklanan güvenlik politikası; hem Amerika'nın herhangi diğer bir güç üzerindeki askeri üstünlüğünü sürdürmekteki kararlılığını hem de askeri faaliyetlerle tehditleri ortadan kaldırma konusundaki özel hak iddiasını ifade etmekteydi. Bugün gelinen aşamada ABD stratejisine hâkim olan paradigmanın adı '**Demokratik Realizm (Democratic Realism)**' olarak isimlendirilmektedir (Progressive Policy Institute, 2003).

C. Küreselleşme ve ABD:

Küreselleşme; ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel alanlarda ortak değerlerden bazılarının yerel ve ulusal sınırları aşarak dünya çapında yayılması olarak kabul edilmektedir. Clinton, küreselleşmeden bahsederken tarihsel kaçınılmazlığına, sosyal olarak gerekliliğine, Amerikanın siyasi liderliğinin buna ihtiyacı olduğuna vurgu yapmaktaydı. Küreselleşme Amerika'nın dünyanın tek süper gücü olma konumunu tamamlayan teorik bir boşluğu doldurdu ve küresel hegemonyanın doğal öğretisi oldu (Brzezinski, 2004: 178). Küreselleşme uluslararası arenaya ABD hegemonyasına global düzeyde sürekliliği için gerekli manivelaları sağlayan üç yeni aktörü takdim etmektedir (Drezner, 2004: 271-272); küresel sermaye pazarları, uluslararası organizasyonlar ve küresel sivil toplum. Küreselleşme ile ne türde olursa olsun bir Amerikan Barışı (Pax Americana) dünyayı kaplamak zorundadır. Ancak bunu, Amerika bile kendi başına başarmaya yetecek kadar güçlü değildir. ABD hegemonya kurgusu ortak çıkarları kapsamında AB ile işbirliği yapmaktadır.

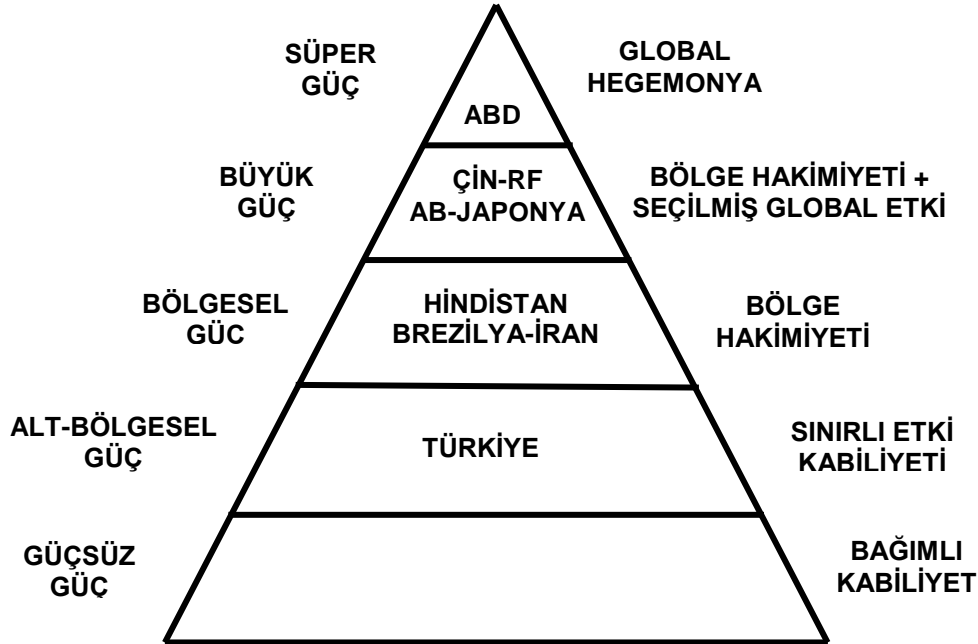
Küreselleşmenin en önemli olgusu "etki yaratma" yeteneği; ülkeleri ve toplumları etkileme yeteneğidir. Bu etkileri alıcı konumunda olanlar yani küreselleşmeye ayak uydurmayanlar sürekli bir kırılma ve hassasiyet duygusu ile küreselleşme ve küreselleşmenin temsil ettiği değerlere karşı "savunmaya dayalı refleks" geliştirmektedirler (Moralı, 2003: 1-5). Gerçekte çok az sayıda ülke küreselleşmenin ortaya çıkardığı imkânları

yönlendirebilecek bir konuma ve yeteneğe sahiptir. Sanayileşmiş devletler, çokuluslu şirketler, diğer güçlü aktörler, politik ve ekonomik menfaatlerini üst seviyede korumak için ekonomik faaliyetleri etkilemede imkan, kaynak ve güçlerini en son noktasına kadar kullanmakta, hedef ülkede ele geçirilen yerli iç dinamiklerden ve onların sağladığı olanaklardan geniş bir biçimde faydalanmaya çalışmaktadırlar.

2. GLOBAL GÜÇ DENGESİ VE ABD’İN GÜCÜ:

A. Global Güç Dengesi ve Hegemonya:

Soğuk Savaş’ın sonunda 2 + 3 (ABD – Sovyetler Birliği + Çin – Japonya - Almanya) güç dengesinin yerini son 15 yıldır Rusya’nın bir alt kademeye düşmesi ile 1 + 4 (ABD + Rusya – AB – Japonya – Rusya) almıştır (Buzan, Waever, 2003: 3). Soğuk Savaş sonrası sistemin tanımını yapmaya çalışan Charles Krauthammer yeni sistemin “tek kutuplu (unipolar)” bir hegemonya olduğunu söylemişti (Krauthammer, 1992: 295-306). Bu düzende hegemonyanın en üst düzeydeki gücü ve lideri doğal olarak tek süper güç olarak kalan ABD idi. Buzan’a göre süper güç; sahip olduğu birinci sınıf askeri-politik kabiliyetler ve bunları destekleyen ekonomisi ile uluslararası güvenliğin aktif oyuncusu, her istediği bölgede tehdit, garantör, müttefik veya müdahaleci konumundadır. Bu yönünün dışında uluslararası toplumu kendi yanına çekecek evrensel değerleri sahiplenmiştir.

Şekil 1 : 21. Yüzyılda Güç Dengesi Piramidi

Hegemonya, uluslararası sistemin kuralları ve normlarını kendi motivasyon ve isteklerine göre değiştirme yeteneğine ve gücüne sahip olma konumudur (Volgy vd., 2005: 1-2). Amerika gelişmiş anlamda bir imparatorluk değil ancak hegemonyadır, hükmetmeyi değil, kontrol etmeyi amaçlar. Hegemonya ise öncelikle düzene uydurulması gerektiren ülkeler için gönüllü olmayı gerektirir. Amerikan hegemonyası, müttefiklerinin

ABD'ye üs ve destek sunduğu bir pazarlığın parçasıdır (Chomsky, 2001: 27). Amerikan bakış açısıyla ülkeler müttefik olmayı tercih edebilirler ya da konunun dışında kalırlar ve bunun sonucunda tek başına bırakılırlar. Eğer bir tehdit olmaya başlarsa sonunda en azından potansiyel hedef haline gelirler. ABD hegemonyasının üç temel unsuru bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, ABD'nin askeri ve siyasi liderliğinin küresel kabul görmesidir. İkinci unsur ise, ABD'nin dünya ekonomisine ilişkin önerdiği ve genel kabul gören düzenleme sistemidir. Bunları ABD'nin yumuşak gücünün temsil ettiği kültürel hegemonya sistemi tamamlamaktadır (Brzezinski, 2004: 221).

B. ABD'nin Gücü:

Bir Amerikalı yazara göre: "*Bugünün uluslararası sistemi güç dengesine göre değil, Amerikan hegemonyasına göre oluşturulmuştur.*" ABD, İkinci Dünya Savaşı'ndan, o zaman kadarki en öncü güç olarak çıktı. Teknolojik ve üretimde üstünlüğü ele geçirdi. Dünya altın arzının desteğini arkasına alan dolar en değerli para ve bu paranın askeri aygıtı diğerlerine en güçlü ordu haline geldi. Uluslararası ilişkilerde ABD, kendisini özgürlüklerin ve özel mülkiyet haklarının baş savunucusu olarak sundu. "Özgür Dünya" içinde ABD, ticaret, ekonomik kalkınma ve hızlı sermaye birikimi için açık bir uluslararası düzen oluşturmaya çalıştı. ABD onyıllardır olduğu gibi bugün de dünyanın, kendisini sonsuz sermaye birikimine adanmış kesimine liderlik etmektedir.

Amerika'nın dünyadaki rolü zamanımızın iki yeni ana gerçekliğinden kaynaklanmaktadır; daha önce benzeri görülmemiş amerikan askeri gücü ve küresel karşılıklı iletişim (Brzezinski, 2004: 163). Bunlardan ilki Amerikan hegemonyasının uluslararası ilişkiler tarihinde tek kutuplu dönemini, ikincisi ise küreselleşmenin ulus-devletleri aşındırdığı süreç ile tanımlanmaktadır. Susan Strange, Amerikan hegemonik gücünü uluslararası politik ekonomideki güvenlik, üretim, finans ve bilgi yapılarından kaynaklanan, bölgeselliği aşan yapısal gücünün sağladığını ifade etmektedir (Strange, 1987: 565). ABD yumuşak gücünün üç unsuru bulunmaktadır (Goh, 2002: 7); (1) Amerikan değerlerinin ve kültürünün cazibesi, (2) AB hegemonyası algılamasının yaygın olması, (3) Amerikan güç uygulamalarının meşruiyeti. ABD, dünyanın tüm bölgelerine her türlü müdahalede bulunabilecek tek süper devlettir.

ABD, küresel gücün belirleyici dört alanında en üstün durumdadır. Askeri olarak eşi olmayan bir küresel erişime sahiptir. Ekonomik olarak, her ne kadar Japonya ve Almanya bazı bakımlardan rakip olsalar da küresel büyümenin lokomotif olmaya devam etmektedir. Teknolojik olarak yeniliğin tüm ileri uçlarında önderliği elinde tutmaktadır ve kültürel olarak, bazı aşırılıklara karşın, özellikle dünya gençleri arasında rakipsiz bir cazibeye sahiptir. Tüm bunlar Amerika'ya başka hiçbir devletin yakınlarına bile yaklaşmadığı siyasi bir nüfuz sağlamaktadır. Amerika'yı tek kapsamlı küresel süper güç yapan bu dördünün birleşimidir (Brzezinski, 2005: 43).

Soğuk Savaş döneminde kurulan siyasi ve askeri bölgesel ittifaklar ile ABD'nin resmi güç projeksiyonu ABD'nin askeri gücünün temel

çerçevesini oluşturmaktadır. Atlantik-Batı Avrupa-Türkiye arasında kalan bölgede; NATO, Güney ve Doğu Asya başta olmak üzere çeşitli ikili ve çoklu anlaşmalara dayanan savunma ittifakları (Japonya, Filipinler vb.) ABD askeri gücünün denizaşırı varlığına meşruiyet sağlamaktadır. ABD, terörizm ve kitle imha silahlarına karşı kampanyada kendisine destek veren ve yardım edenlere koruma sağlamaktadır. Kitle imha silahlarının peşinde olanlar ve teröristlere yardım edenler ise, düşman tarafındadır. Onlara verilen tek şans ise, kitle imha silahı üretme hırsı olmayan ya da ABD ile dost olan bir hükümete sahip olmak için “rejim değişikliğine” gitmeleridir.

Amerikan ekonomisi dünyanın en büyük ekonomisidir. Dünya üretiminde %27'lik bir paya sahiptir ki bu oran Amerika'yı izleyen üç ülkenin (Japonya, Almanya, Fransa) toplam üretimine eşittir. Dünya nüfusunun yirmide birinden az bir nüfusa sahip olmasına rağmen dünyadaki ekonomik faaliyetlerin dörtten birinden fazlasını yapmaktadır. Dünyadaki merkez bankalarının üçte ikisi dolar ile rezerv yapmakta ve 60 yıldır ABD uluslararası finans pazarlarına hakimdir. Dünyadaki 500 büyük şirketin 219'u Amerikalıdır. Piyasa değeri açısından dünyanın en büyük yüz şirketinin elli dokuzuna sahiptir. Doğrudan dış yatırımda ABD ikinci sıradaki İngiltere'nin iki kat önündedir. 100 büyük markadan 62'si Amerikandır.

Diğer ülkeleri etkilemede ABD'nin göreceli avantajları bulunmaktadır (Freeman, 2007: 188-192); karşı konulmaz askeri kabiliyetleri, ekonomisi, bilim ve teknolojik yenilikler konusunda lider rolü bunların başında sayılabilir. ABD, uluslararası siyasi düzende BM Örgütü ve G-8'ler vasıtasıyla, uluslararası ekonomik politik düzende ise finans kuruluşları IMF, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) vasıtasıyla hegemonyasını sürdürmektedir. ABD, ekonomik ve politik bölgesel ittifaklar; NAFTA, APEC, ve AB-Transatlantik ittifakı'nda da son derece güçlü bir konumdadır. DTÖ'nün yardım toplantılarındaki gündem, dünya ticaretinin yaklaşık üçte ikisini oluşturan ABD, Kanada, Japonya ve AB'nin oluşturduğu “dörtlü” tarafından belirlenmektedir. Dünya Bankası'na başkanlık eden kişi antlaşma gereği Amerikalıdır. ABD oy kullanma gücünün en yüksek oranına sahiptir. IMF'de önemli kararların çıkması için %85 oy gerekmekte ve ABD %17 oy gücü ile etkili ve tek veto gücüne sahip ülkedir. Bu yüzden IMF ve Dünya Bankası'na 'ABD Hazine Bakanlığı' yakıştırmaları yapılmaktadır (Brzezinski, 2005: 303).

ABD kültür ve değerleri Hollywood sayesinde tüm dünyayı etkilemektedir. Amerikan popüler kültürü İkinci Dünya savaşıdan sonra tüm Avrupa'ya yayılmış ve Avrupa'nın demokratikleşmesini hızlandırmıştır. İngilizce dünya dili ve Amerikan kültürü bir mıknaş gibi herkesi çekmektedir. Amerika eğitimde ve idari becerilerde olduğu kadar film, popüler müzik, internet, markaların bilinirliği, mutfak, dil ya da kısaca bilim adamlarının Amerikan hegemonyasının “acıtmayan gücü” dedikleri alanların tamamında dünyanın her yerinde egemen durumdadır. Amerika'nın geniş çaplı kültürel egemenliğinin ne benzeri ne tarihsel anlamda öncülü ne de ufukta bir rakibi vardır (Brzezinski, 2005: 221).

Bugünün jeopolitiğinin ana gerçeği, Amerikan askeri gücüdür. ABD, dünyanın askeri gücünün % 38'ine ve askeri kapasitesinin büyük bölümüne sahiptir. 2002 yılı verilerine göre 347.9 milyar dolarlık savunma bütçesiyle ABD rakipsizdir. Dünyada Amerika'ya savaş açıp kazanabilecek bir konvansiyonel güç bulunmamaktadır. Dünyanın tüm güçleri bir araya gelse bile ABD'yi yenmeleri garanti değildir. Amerika; askeri güç açısından, hem nükleer silahlara hem de dünyanın her yerine ulaşabilen Konvansiyonel kuvvetlere sahip dünyanın tek ülkesidir. Amerikan askeri gücü dünyaya yayılmış üsleri ile küresel olarak yayılmıştır. Bölge komutanları buldukları coğrafyaların valisi gibidir.

C. Amerikan Gücünün Düşüşü:

ABD; sert, yumuşak ve ekonomik güç açısından en üst seviyede olmasına rağmen yapısı çatırdamaktadır. ABD gibi hegemon bir gücün uluslararası ilişkilerdeki etkisinin artması ve politikalarını uygulamasının daha az maliyetli olması, yumuşak gücünü sert gücü kadar etkili kullanabilme yeteneğine bağlıdır. Irak savaşı ve ardından yaşanan gelişmeler ABD'nin diğer ülkelerle kıyaslandığında çok ileri olan yumuşak gücünü özellikle Orta Doğu'da kullanamadığını ve üstelik kontrolsüz bir şekilde kullanılan sert gücünün, yumuşak gücüne zarar verdiğini göstermektedir. Oysa yumuşak gücün kaynakları olan kültür ve politik değerler açısından ABD büyük bir çekim gücüne sahiptir. ABD kendisini zorlayan takipçilerine rağmen yapısındaki gerekli onarım ve geliştirmeleri yaparak yerini korumaya devam etmektedir.

Bazı düşünürlere göre, ABD'nin üstlendiği görevlerin şüphesiz ki bir sonu vardır ve bu uzun vadeli değil orta vadeli bir gelecekte gerçekleşecektir. 1990'ların sonu ve 2000'lerin başında ABD, yumuşak gücünün zirvesinde idi. Amerikanın bilgi teknolojisindeki üstünlüğü ekonomisine güç vermiş, internet ve bilgi teknolojisi devriminin keskin uçlarındaki liderlik iş dünyasına yerleşmişti. Amerikan müzik, sinema ve televizyonları dünyanın her yerindeki yerel piyasalara hakimdi. Amerikan sembolleri ve ABD liderlerinin karşılama biçimi tüm dünyada ABD'nin temsil ettiklerinin ve etkisini kabullenişin görülmemiş örnekleri idi.

Yumuşak gücünün azalması Amerikanın çirkin yüzünün ortaya çıkışı ile yakından ilgilidir (Kurlantzick, 2005: 419-424). Sovyetlerin çöküşünden sonra tek süper güç olarak kalan ABD 1990'larla birlikte dışarıdan göçlere karşı çok sıcak bakmamaya başladı. Küresel ısınmayı önleme konusunda Kyoto Protokolünü onaylamaması, Uluslararası Ceza Mahkemesi kararlarını tanımaması gibi gelişmeler imajını olumsuz etkilemeye başladı. Küreselleşmenin vahşi kapitalizm nedeni ile Amerikan sosyal modelinden kaynaklandığı düşüncesi de ABD imajını olumsuz etkilemeye devam etti. Ancak hepsinden öte Irak Savaşı ABD'nin dünyadaki rolü ve meşruluğunun küresel kabul oranını keskin bir şekilde düşürdü. ABD yönetiminin uluslararası forumlardaki girişimleri ABD'nin dünyayı düşünmekten çok kendi çıkarları peşinde olduğu imajına katkıda bulundu.

Son on yılda ABD 95 ülke veya bölgeye tek taraflı ekonomik yaptırım uyguladı (Freeman, 2007: 192). Ancak zorlayıcı dış politika uygulamaları ABD'nin politik saygınlığını, ekonomik dayanıklılığını ve rekabet gücünü olumsuz etkileyecek hale geldi. Artık uluslararası kuruluşlar dolardan, New York ile bankacılık işlemi yapmaktan ya da ABD'ye dayalı finansal kuruluşlarla işbirliği yapmaktan kaçmanın yollarını aramaktalar. Finansal gücünün istismarı ABD'yi kaybedenler yoluna soktu. Amerikalı yatırımcılar bile dolar dışındaki dövizleri ve borç araçlarını kullanmaya eğilimlidir. İhracat kontrolörlerinin yabancı alıcıları tetkik etmesi ABD'de yabancı korkusunun nasıl bir ulusal paranoya haline geldiğinin göstergesi oldu. Usame Bin Ladin ülke içinde istihdam yaratan ülke dışında ise Amerikan mallarını almayın diyen en büyük faktör konumuna geldi.

ABD, uygulamaya çalıştığı dış politikanın yanında iç problemlerle de karşı karşıya bulunmaktadır. Clinton yönetimi ile kıyaslandığında Bush yönetiminin ekonomik güç kapasitesi de oldukça sönük ve hassasiyet son yaşanan borsa krizi ile daha da belirginleşmiştir. Artan bütçe açıkları ve sallanan ekonomik dengeler bir yandan savunma harcamalarının da gittikçe alarm vermektedir. Sert güç kapsamında ABD savunmasının dönüşümü kritik bir safhaya girmektedir. Savunma Bakanlığı'nın öngörülleri ise 2005-2009 arasında ortalama 500 milyar dolar olacak yıllık savunma harcamalarının 2010-2022 yılları için yıllık 550 milyar dolardan daha fazla olacağını söylemektedir (Ippolito, 2005: 2).

Bununla beraber ABD henüz oyunu kaybetmemiştir. ABD hala dünyanın en büyük ekonomik gücü ve yumuşak gücünü takviye etmek için gerekli sert güç unsurlarına ve paraya sahiptir. Hükümet dışı kuruluşlar, sanat ve kültür vakıfları, özel sektörü ile yumuşak gücü uygulayabilecek en iyi vasıtalara sahiptir. Yeni ve etkili bir strateji ile cazibesini yenileyebilir. Hatta Çin ve AB'ye uyuşturucu trafiği, nükleer silahların yayılması gibi ABD çıkarlarını da tehdit eden bölgesel sorunlarda liderliği bırakabilir. Kyoto ve Uluslararası Ceza Mahkemesi ile ilgili kötü şöhretini yenebilir. Aksi takdirde bir gün İngiltere ve Avustralya da ABD operasyonlarına asker göndermek istemeyebilir.

3. AMERİKAN GÜVENLİK MODELİ VE GÜÇ KURGUSU:

A. ABD Ulusal Güvenlik Sistemi:

ABD ulusal güvenlik sistemi dahilinde ABD Başkanı, merkezi rolü oynamakta ve Başkana etki eden üç temel güç grubu bulunmaktadır. Birinci grubu Dışişleri Bakanı, Savunma Bakanı ve Başkanın Uluslararası Güvenlik Danışmanı'nın oluşturduğu üçlü oluşturmaktadır. İkinci grubu ise Ulusal İstihbarat Direktörü (DNI) ve Genelkurmay Başkanı oluşturmaktadır. Üçüncü grupta ise Beyaz Saray Karargâhı Başkanı ve Başkanın Danışmanları bulunmaktadır (Sarkesian, 1995:11). Ulusal güvenlik kararlarının alındığı tek bir yöntem yoktur. Önceden belirlenmiş yöntemler olmasına rağmen her güvenlik durumu ulusal güvenlik konusunda karar alma da değişik bir metodu dikte edebilir. Körfez Savaşı gibi birçok önemli

karar ise iç halkanın sadece birkaç üyesinin katkısı ile alınmıştır (Woodward, 1991: 27).

ABD ulusal güvenlik sistemi **ulusal çıkar** endeksli ve küresel bir **güç projeksiyonu** (power projection) uygulamaktadır. Ulusal Güvenlik Konseyi (UGK), ulusal güvenlikten sorumlu en yüksek organdır. Mevcut yapı içerisinde UGK, ulusal istihbarat gayretleri için direktif sağlayan en yüksek icra organıdır. UGK, örtülü operasyonlar gibi özel faaliyetlerle ilgili tüm önerileri alır ve her biri için Başkana tavsiyelerde bulunur (Sarkesian, 1995: 107). Ayrıca, hassas istihbarat toplama operasyonları ve karşı istihbarat faaliyetleri için yapılan önerileri değerlendirir. Bu faaliyetler Başkanın Ulusal Güvenlik Danışmanı'nın direktörlüğünü yaptığı UGK Karargâhı ve UGK alt-grupları tarafından yerine getirilir.

B. ABD Yumuşak Güç Unsurları:

ABD hegemonya kurgusuna uygun olarak siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel boyutlarda yapılan yumuşak güç unsurları ile ilgili alt yapı yaklaşık 25 yıldır geliştirilmektedir. Bush yönetimine kadar olan dönemde hükümet içinde ve dışından binlerce kişi ile hükümet kuruluşları, çokuluslu örgütler ve özel kuruluşlar bünyesinde ABD merkezli küresel ve çokuluslu bir ağ geliştirildi. Demokrasi projelerinin daha sempatik gözükmesi maksadı ile bu tür faaliyetler için '**demokrasi geliştirme (democracy promotion)**' tanımı tercih edildi. Alt programlarına ise 'demokrasi ve yönetim', 'hukukun üstünlüğü', 'savunma reformu', 'partiler arası diyalog' gibi isimler verildi.

Bush dönemine kadar demokrasi projeleri kalkınma ve diyalog projelerine de çerçeve sağlayarak merkezi olmayan bir hiyerarşi içinde yürütülmekteydi. Bu ağın komuta ve kontrolü ve stratejilerinin geliştirilmesi taktiksel ihtiyaçlara süratle uyum sağlamak için daha çok yerelde konuşlanmış birimlere bırakılmıştı. Merkez acil durumlarda devreye giriyor ve genelde hazırladığı program, inisiyatif, para yardımları ve diplomatik destek yerelin işini kolaylaştırıyordu. Demokrasi geliştirme işlerinin başını NED, USAID ve Dışişleri Bakanlığı'nın DRL (İnsan Hakları ve Çalışma İşleri Bürosu)'si çekmekte idi (Melia, 2005: 5-6). Bush ile birlikte bütün aktör ve programların daha etkili ve kontrollü kullanılması ile ilgili strateji arayışları başladı.

Mart 2005'de ABD Başkanı'nın demokrasi işlerine öncelik verilmesi ile ilgili konuşmalarından sonra UGK yapısı yeniden organize edilerek 'Global Demokrasi Stratejisi' için bir *Ulusal Güvenlik Danışman Yardımcısı* kadrosu yaratıldı. Böylece Clinton döneminde bakan yardımcısı seviyesinde yapılan bakanlıklar arası çalışmalar artık bakan düzeyine taşınmış oldu. Dışişleri Bakanlığı bünyesindeki Global İşler Bakan Yardımcılığı da Temmuz 2005'de ABD Başkanı'nın özgürlük ve demokrasi işleri gündemini belirleyecek olan '*Demokrasi ve Global İşler Bakan Yardımcılığı*'na dönüştürüldü. USAID de yeniden organize olmaya başladı ve bir *Demokrasi Geliştirme Başkan Yardımcısı* tayin etti (Melia, 2005: 10-12).

Demokrasi geliştirme stratejileri ile ilgili çalışmalar Ulusal Güvenlik Danışman Yardımcısı kontrolünde yürütülmektedir. USAID tarafından bu kapsamda yapılan bir çalışma ile dünya genelinde yürütülen 90 adet demokrasi ve yönetim programına verilen paralar için NGO'lar ve sözleşmeli kurumlar arasında bir denge öngörüldü. Dışişleri Bakanlığı Demokrasi ve Global İşler Bakan Yardımcılığı ise Dışişleri Bakanlığı bölgesel büroları, DRL ve USAID tarafından öncelikli ülkeler için kısa bir liste oluşturulması hedeflendi (Lancaster and Dusen, 2005: 12). *Senato Dışişleri ve Yabancı Operasyonlar Komitesi* tarafından NED ve DRL için bir 'Demokrasi Fonu' daha oluşturuldu. 2005 yılında projelerine 1.3 milyar dolar tahsis edilen USAID'in demokrasi bütçesi 2006 için 1.448 milyar dolara çıkarıldı.

Ulusal Demokrasi Vakfı (NED)

Ulusal Demokrasi Vakfı, bağımsız ve özel bir organizasyon olarak tanımlanmakta ve hukuksal bakımdan hükümet dışı (non-governmental) statüde kabul edilmektedir. Bununla beraber yapısal ve fonksiyonel olarak ABD hükümetinin özel bir bölümü olarak faaliyet göstermektedir. NED'in bütçesi, Savunma Bakanlığına bağlı USIA (Birleşik Devletler Tanıtma Ajansı) ve AID (Uluslararası Kalkınma Ajansı) tarafından aktarılan fonlarla Kongre tarafından sağlanmaktadır. Dışişleri Bakanlığı ve diğer icracı kurumlar NED programlarına katılmak için personel tayin etmektedirler (CHARC, 1997: 23-29).

NED demokrasinin geliştirilmesi faaliyetleri örtüsü altında Amerikan müdahale sisteminin bir vasıtası olarak Amerikan ulusal güvenlik hedeflerine hizmet etmektedir. Bu aynı zamanda Amerikan güvenlik politikalarına uluslararası alanda yasallık boyutu (meşruiyet) kazandıran bir örtülü sistemin işleyişini sağlamaktadır. Resmi olarak tanımlanmamasına rağmen NED yoğun örtülü operasyonlara girişmektedir. Bu sistem, politika yapıcılara özel hedefleri için büyük esneklik ve çeşitli seçenekler imkanı tanımaktadır.

Çokuluslu Şirketler

ABD'de birçok çokuluslu şirket (ÇUŞ), diğer ülke hükümetleriyle dışişleri bakanlıkları aracılığıyla doğrudan ilişkiye girebilmektedir. Bu alanda ün yapmış şirketlerin başında General Motors, General Electric, Microsoft, AT&T, Mobil Oil, Texaco, Shell, BP, Ford Motor gibi şirketler sayılabilir (Çınkı, 2004: 215-216). Washington tarafından yürütülen hegemonik politikalar en büyük ÇUŞ'ların ABD ekonomisi içindeki güç ve merkeziliğinin doğrudan bir ürünüdür. Serbest ticaret anlaşmaları, IMF ve Dünya Bankası politikaları, özelleştirmeler, gümrük duvarlarının indirilmesi, 130'dan fazla ülkede 180 askeri üssün kurulması ABD ekonomisinin ve daha özel olarak da dünya çapında faaliyet sürdüren ABD ÇUŞ'larının yapısal dayatmalarıdır. Çokuluslu şirketler gibi yapısal ekonomik öğeler ABD siyasetinin genel çerçevesini çizerken, politikacılar çıkarlarını gerçekleştirmek üzere çeşitli politikalar üzerinde çalışırlar. Bu çalışmalar büyük ölçüde genel kamuoyundan saklı yürütülür ama bunlar ÇUŞ'lara rağmen gerçekleşmezler.

ABD ve Medya

ABD'de ulusal medyanın görevi, ABD halkının hükümetin ulusal çıkarlar kapsamındaki açık ve örtülü faaliyetlerine izin vermesini sağlamaktır (Chomsky, 1993: 151). Amerika'da 1,700 günlük gazetenin % 98'i 15 kurumdan daha azına aittir ve bunlar toplam gelirin % 40'ını elde etmektedir. Üç büyük televizyon ağı ABC, CBS ve NBC hala televizyon izleyicilerin çoğunluğuna sahiptir. ABD'de 1296 günlük gazetenin internet sitesi bulunmaktadır. Batılı ülkelerin farkı özellikle dergi sayısında ortaya çıkmaktadır. Medyanın hala en önemli silahlarından birisi de radyo yayınlarıdır. NPR, VOA, Radio Free Europe, Radio Liberty, Florida'dan Küba'ya yayın yapan Castro karşıtı Radio Marti gibi Amerikan Hükümeti'nin dünyanın her yerine yayılmış yayın ve propaganda birimleri mevcuttur.

Amerikan yapımı filmler, film endüstrisinin yıllık cirosunun % 80'ini kazandırmaktadır. Filmler gibi Amerikan TV dizileri de dünyada yüz milyonlarca kişiye kendilerine has (idealleştirilmiş ve çarpıtılmış) Amerikan hayat tarzını aşılamiştir (Brzezinski: 2004: 222). Büyük ölçekte ABD kökenli popüler müzik gençler için kendini ifade etmenin vazgeçilmez bir kaynağıdır. İlave olarak, dünya çapında otuz üç kanaldan yayın yapan MTV, Nickelodeon gibi uydu TV kanalları toplam bir milyar insana ulaşmaktadır. Dünyadaki bütün internet sitelerinin % 70'inin Amerika'da bulunması ve İngilizcenin hem eğlence hem de iş amaçlı iletişimde en çok kullanılan dil olması nedeniyle hızla yayılan küresel sohbet odaları büyük ölçüde Amerikan etkisine sahiptir.

ABD Think-Tank Merkezleri

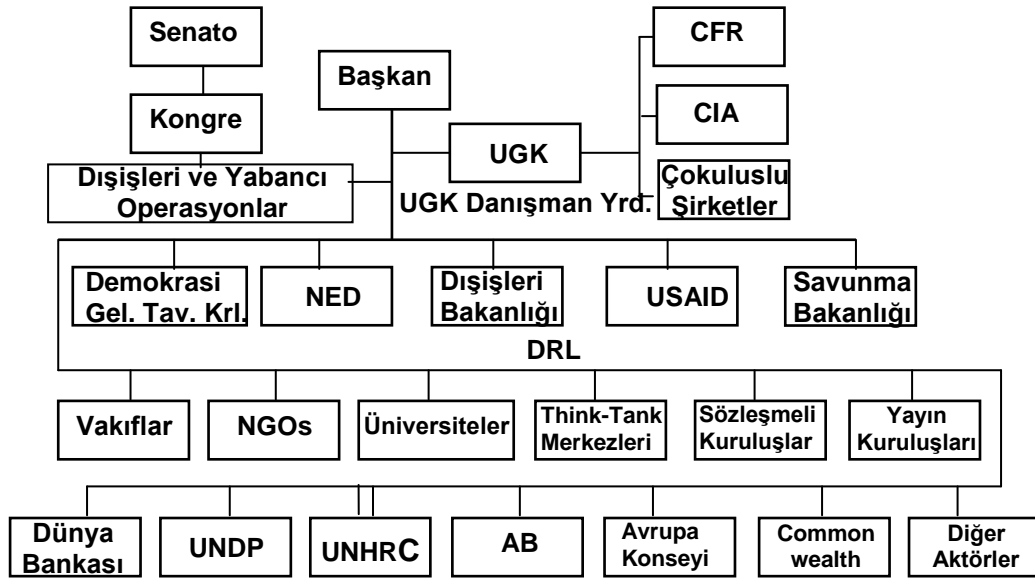
ABD'de akademik görünüşlü "Institute" ve ideolojik görünüşlü "Heritage Foundation" gibi tutucuların örgütlediği vakıflar ile CFR, Carnegie Endowment, Woodrow Wilson Centre gibi dış siyaseti tepeden yönlendirici seçkinler kulüpleri aslında birer think-tank kuruluşudur. Bunların yanı sıra, devlet tarafından kurulmuş CSIS gibi raporcu şirketler, IRFC gibi doğrudan Dışişleri Bakanlığı'na bağlı bürolar, Middle East Forum, Washington Institute, Freedom House, CMCU, USIP gibi yarı resmi merkezler de "think tank" olarak nitelenmektedir (Smith, 1993: xiii-xiv). CSIS raporlarını incelemeyen, Amerikan dış politikasını ve bölge senaryolarını kavramak olanaksızdır.

ABD hegemonyası kurgusu içinde kendi nüfuzlarını devam ettirmek ve stratejik projelerini pratiğe dökülebilmek için dünya anlayışlarını temsil eden çokuluslu şirketler, özel eğitim kurumları, güçlü bir medya ağı, modern bir teknolojiyle donatılmış bir askeri güç, milyarlarca dolarlık bütçelerle beslenen istihbarat birimleri, dini tarikatlar-kiliseler işbirliği içerisindedir. Kamuoyunu yönlendiren ve terbiye eden siyasi, iktisadi, kültürel ve sosyal temalarla uğraşan ve bünyesinde en etkili politikacıları, diplomatları, akademisyenleri ve gazetecileri barındıran think-tank merkezleri bu maksatla tesis edilmiştir. Elemanların büyük çoğunluğu, devlet deneyimine sahip eski ve yeni görevlilerdir. İkinci eleman

kaynağıysa, yine devlet organlarıyla içli dışlı olmuş akademisyenleri barındıran üniversitelerdir.

Vakıflar

ABD Vakıfları, sadece yardım yapan, vergi muafiyeti cennetleri değıllerdir. İstihbarat fonksiyonları dışında, kültür ve değışim politikalarının yönlendirildiğı, formlaştırıldığı ve kültür devşirmelerinin gerçekleştirildiğı merkezlerdir. CIA, vakıf faaliyetleri aracılığıyla Amerikan şirketleri ve mali kuruluşları için uluslararası casusluk yapmaktadır (Özkul, 2001: 142). Uluslararası Kalkınma Ajansı (AID)'nın tavsiyeleri ile kurulmuş olan Kamu Güvenlik Hizmetleri'ndeki uzmanlar CIA görevlileridirler. Bazen işadamı, turist, emekli şahıs görüntüsü ile çalışırlar. Kamu Güvenlik Hizmeti'nin önerileri aslında CIA'nın yerli servislere yaptırdığı kendi istekleridir.

Şekil 2: ABD Demokrasi Geliştirme Kurgusu

USAID (ABD Ulusal Kalkınma Ajansı) demokrasi ve yönetim programlarının baş kalkınma program stratejisi belirleyicisidir. NED'in işbirliği yaptığı onlarca Avrupalı ve Asyalı kuruluş ve vakıf arasında aşağıdakiler dikkati çekenlerdir (McFaul, 2005: 156); (1) Rusya ve diğer BDT (CIS) devletleri için AB'nin kurduğu TACIS, (2) Doğu Avrupa için AB'nin PHARE ve "The Institute For Democracy", (3) Almanya'da Parti Enstitüleri, (4) İngiltere'de "The Westminster Foundation".

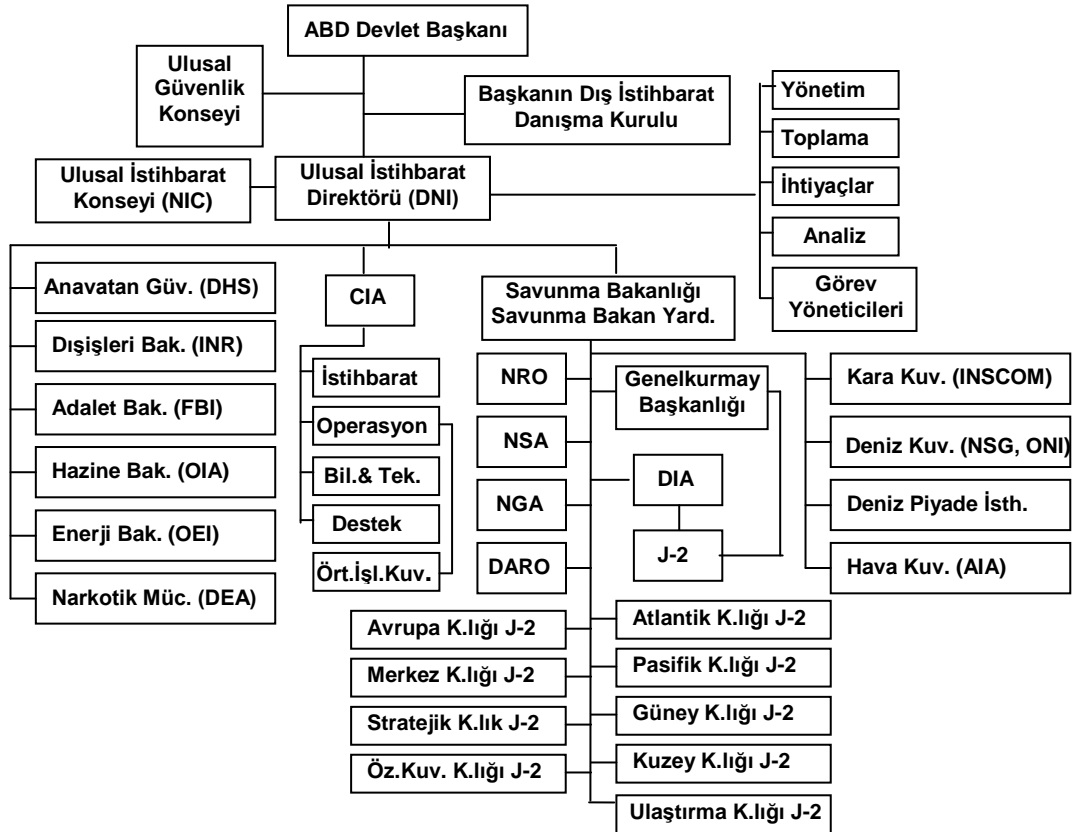
Üniversiteler

CIA, yüzden fazla Amerikan üniversitesi ve kolejinde, çok sayıda profesör ve yönetici ile rapor hazırlamaktan, eleman kazandırmaya kadar geniş bir alanda işbirliği yapmaktadır. Projelerde çalışan öğrencilerin - doğrudan ajanlaştırılmış olanlar dışında- genellikle bu ilişkilerden haberi yoktur. Projelerin dışında en önemli etkinlik, yabancı öğrencilerin elemanlaştırılmasıdır. ABD, ileride kendi ülkelerinde seçkin konumlar elde edecek olan bu kişilerden, iç politikanın yönlendirilmesinde ya da devletlerden iç bilgi sızdırılmasında yararlanmayı planlamıştır (Corson,

1989: 27). “Master” ve “doktora” çalışmalarındaki uluslararası ilişkiler öğrencileri de, ilgili ülkedeki dinsel-siyasal-bölgesel çatışma alanlarında sözde akademik olarak çalıştırılmaktadır. Uluslararası politika için bunca elemanlaştırmayı göze alanların arkasında önemli şirketler de bulunmaktadır.

Etki Ajanları

Amerikan literatüründe etki ajanı (influence agent) temin edilmesi başta gelen örtülü faaliyet türlerinden biridir (Nutter, 2005: 509). Bir insanın ABD'ye etki ajanı olmasını sağlayan özelliklerin başında devlet, ordu, iş ya da medya içinde önemli bir kişi olması veya bağlantılarının iyi olması gelir. Bu kişi bir gazeteci, editör, paralı asker, gümrük memuru, bankacı, işletmeci, başkan yardımcısı ya da bu tarz başka birisi olabilir. Toplum mühendisi olarak etki ajanlarının temel rolü propaganda operatörü olmaktır. Özellikle basın dünyasında dış bağlantıları ile güdümlü, görüş yayıcı ve görüş oluşturucu işlevi bulunan gazete ve televizyonlarda ihaleci ve rant peşindeki holding sahiplerinin egemen olmasıyla seçkin köşe yazarları ve haber programı sunucuları; yükseltile ücretlerle, gazetecilik kimliğinden ayrılmadan etki ajanı olarak yönlendirici eleman konumuna getirilmişlerdir.

Şekil 3: ABD İstihbarat Toplumu (DNI, 2007)

C. ABD İstihbarat Toplumu ve Uzay Programları:

ABD devlet istihbarat sistemi içindeki istihbarat teşkilleri; (1) Bağımsız CIA, (2) Savunma Bakanlığı istihbarat teşkilleri ve (3) Diğer

Bakanlıkların istihbarat teşkilleri veya işlevleri olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır. Savunma Bakanlığı istihbarat teşkilleri arasında; DIA, NSA, NGA, NRO ile Kara, Deniz, Hava ve Deniz Piyade Kuvvetleri İstihbarat Teşkilleri bulunmaktadır. Yeni istihbarat kanunu ile tüm istihbarat kurumları yeni teşkil edilen Ulusal İstihbarat Direktörü (DNI) kontrolü altına girmiştir. UGK, ulusal dış istihbarat hedeflerini ve önceliklerini yayımlar ve bunlar her bir istihbarat teşkili için ayrı rehber oluşturur.

Yeni istihbarat kanunu, ABD'nin 11 Eylül sonrası terör ile mücadeleyle hedef alan ulusal güvenlik stratejisi kapsamında istihbarat toplumunun değişiminde aşağıdaki temel değişikliklere neden olmuştur (Barger, 2005: 17); (1) Merkezi İstihbarat Direktörü'nün yetkileri artırıldı. (2) İstihbarat ikaz sistemi için yeni bir çerçeve oluşturuldu. (3) İstihbarat toplamada yeni metotlar geliştirildi. (4) İstihbarat kabiliyetlerinin pazarlık yapması önleildi. (5) Her çeşit kaynak analizi geliştirildi. Yeni istihbarat kanunu askeri olmayan istihbarat teşkilatlarını yönetecek bir "Ulusal istihbarat Direktörü (DNI)" ile bir "Ulusal Karşı-Terör Merkezi" kurulmasını öngörüyordu (Holland, 2004). Önemli reform konularından biri de CIA'nın paramiliter operasyon kabiliyetlerinin Afganistan hareketinde görülen başarısızlık üzerine Silahlı Kuvvetlere transfer edilmesi idi.

NASA, ABD için medyatik uzay çalışmalarını yürütmektedir. Uzay çalışmaları içinde ABD Savunma Bakanlığı (DOD), ayrı bir bütçe ile farklı programlar yürütmektedir. Ticari maksatlı şirketler ve kamu kurumlarının uzay çalışmaları ise NASA ve DOD'nin çalışmalarından ayrı tutulmalıdır. ABD istihbarat toplumu uzaya dayalı istihbarat toplama kabiliyetlerinden önemli ölçüde istifade etmektedir. DOD'e bağlı olan NRO, istihbarat toplama uydularını inşa eder, işletir, gelen bilgileri toplar ve analiz eder. DOD ve istihbarat toplumunun uzay aktiviteleri şunları kapsar (Smith Marcia, 2005); (1) Fırlatıcı araç geliştirme. (2) Haberleşme, Yönlendirme (GPS), Erken İkaz, Meteoroloji, Keşif Uyduları kullanımı. (3) ABD uydu sistemlerini koruyacak kabiliyetler geliştirme. (4) Rakipleri önlemek üzere uzayın kullanımı.

D. ABD Ulusal Savunma Sistemi:

Savunma Bakanlığı, ABD sert gücünün asıl mekanizması ve ulusal savunma politikasının uygulanmasında Başkanın temel vasıtasıdır. Üç askeri başkanlıktan meydana gelmektedir; (1) Kuvvet Komutanlıkları ve müşterek karargahtan oluşan Genelkurmay Başkanlığı (JCS), (2) Birleşik Komutanlıklar, (3) Bakanlığa çeşitli alanlarda hizmet eden Bakanlık İstihbarat Teşkilatı (DIA) ve Savunma Muhabere Teşkilatı (DCA) gibi çeşitli kuruluşlar. Savunma Bakanlığının temel fonksiyonu güvenlik politikalarının uygulanmasında gerekli askeri vasıtaları sağlamaktır.

ABD askeri yapısının özel bir teşkilatı olan Birleşik Komutanlıklar, hava ve deniz kuvvetleri ile birlikte müşterek harekât kabiliyetine sahip komutanlıklardır. Amerikan küresel ulusal güvenlik anlayışı içinde tüm dünyayı coğrafi olarak paylaşan Birleşik Komutanlıklar şunlardır; (1) Atlantik Komutanlığı, (2) Merkez Komutanlığı (Orta-Doğu ve bir kısım Asya'dan sorumlu), (3) Avrupa Komutanlığı, (4) Pasifik Komutanlığı, (5)

Özel Kuvvetler Komutanlığı, (6) Kuzey Komutanlığı, (7) Güney Komutanlığı ve (8) Ulaştırma Komutanlığı.

2005 yılında ABD Kongresi Silahlı Kuvvetler Komitesi tarafından önerilen askeri kuvvet planlamalarına ilişkin senaryolar içerisinde Çin, Kuzey Kore, İran, Pakistan ve Hindistan isimleri öne çıkmaktadır. Halihazırdaki kuvvet ölçeği olan (1-4-2-1-1)¹'nin (1-4-1-1-1) şekline dönüştürülmesi söz konusudur. Bu durumda 1-1-1; bir büyük ölçekli istikrar hareketini (şu anki Irak gelecekte ise Asya, Ortadoğu ve Afrika'da öngörülmekte), bir yüksek yoğunluklu hava-kara savaşı (Kore) ve bir büyük deniz-hava angajmanı (Tayvan Boğazı veya İran Körfezi) olarak öngörülmektedir (O'Hanlon, 2005: 3).

Şekil 4: ABD Birleşik Komutanlıklarının Sorumluluk Sahaları (DOD, 2007)

11 Eylül sonrasında ABD'nin "terörizm" ve "serseri devletler"e açtığı savaş Özel Askeri Şirketler (ÖAŞ) için dönüm noktası oldu. Küresel düzeyde ABD askeri faaliyetlerini artırması özel şirketlere olan talebi de önemli ölçüde artırdı. Örneğin, hâlihazırda Afganistan'daki Taliban sonrası askeri gücün eğitimi ÖAŞ'lere verilmiştir (Motherjones, 2007). Irak'ta 130 binden fazla ABD askeri yanında özel askeri şirket görevlilerinin sayısı ise 20 bini bulmaktadır (Traynor, 2003). ABD kuvvetlerinin 15 bölgesel karargâhının güvenliğinden sorumludurlar. Irak polis gücünü eğitilmesi işini DynCorp üstlenmiştir.

4. AMERİKAN HEGEMONYA KURGUSU:

¹ 1-4-2-1-1: (1: Anavatan savunması, 4: Dört ayrı coğrafya da (Avrupa, İran Körfezi, Kuzeydoğu Asya ve Asya suları) kuvvetli güç kullanımı, 2: İki bölgesel saldırganın yenilmesi ve gerekirse 1: Bu saldırganlardan birinin tamamen bertaraf edilmesi, 1: Büyük bir savaş.)

- Daha çok dinleme, görüntü ve insan istihbaratına dayanan ve modern teknolojinin keskin uçlarını kullanan küresel bir istihbarat ağı.

- Yönlendirilmiş küresel medya başta olmak üzere, çeşitli uluslararası baskı grupları, uluslararası kurumlar, vakıflar, düşünce kuruluşları ile hedef ülke veya ülkeler için yetiştirilmiş ve kazanılmış etki ajanlarının da yer aldığı demokrasi, serbest piyasa ekonomisi, insan hakları vb. terminolojinin savunucularından oluşan global bir propaganda ve etki (nüfuz) ağı yapılanması.

- Dünyanın her köşesinde alt yapısı bulunan, hedef ülke veya bölge üzerinde kontrolü sürdürmeye yönelik, gerektiğinde zorlayıcı diplomasiden, ekonomik ve askeri yöntemlere kadar bütün yöntemleri harekete geçirecek, uygulayacak veya destekleyecek örtülü faaliyet ve operasyon gücü. (IMF, NGO'lar gibi ulusaşan siyasi ve ekonomik kurumlar, askeri güç, istihbarat servisleri ve özel kuvvetler).

- Devlet-yapma, ulus-kurma ve rejimi takviye etme gibi senaryolar içerisinde; hedef ülke yapısı veya organizasyonlar içinde kullanılmak üzere uydu veya ajanlaştırılmış devlet adamları, operatörler ve diğer ajan şekillerini yetiştirecek kurum, kaynak, vasıta ve programlar.

- Tüm bu gizli ve örtülü yapı ve faaliyetlerin gizliliğini ve emniyetini sağlayacak koruyucu güvenlik sistemleri.

Amerikan hegemonyası temel olarak iki yöntemle işlemektedir; yumuşak gücün kullanıldığı rejimi restorasyonu (Gürcistan, Ukrayna, Kırgızistan'daki renkli devrimler ve diğer içten içe kurgulamalar) ve Irak örneğinde olduğu gibi sert gücün kullanıldığı ülke inşası (nation-building). Eğer hedef olarak seçilen ülkeler zaten Batılı olmaya meyilli ya da siyasi, ekonomik ve kültürel olarak içine sızılmaya ve ağ örülmeye müsait ise yumuşak güç unsurları vasıtası ile ülkedeki rejimin Batılı düzene uygun bir yönetime kavuşturulması için rejim restorasyonu metodu kullanılmaktadır. Demokrasi, kalkınma ve kültürler arası diyalog kapsamındaki projeler kapsamında seçilen aktör, yöntem ve programlar ile hedef ülkenin sivil toplumuna nüfuz edilmekte ve ulusal aktörler kısa devre edilmektedir. NGO-vakıf-enstitü-sivil toplum örgütü gibi kurumlar aracılığıyla, hedef ülkedeki iktidar ve kitlelerle doğrudan ilişkiye geçilerek ülkelerin iç düzenlerinde toplumla devlet arasına giren kurumsal ve bireysel bir ağ oluşturularak, devlet egemenliğine paralel bir egemenlik kurulmaktadır.

Sonuç Yerine

Yeni hegemonyanın ekonomik modeli olan "serbest piyasa ekonomisi" kendi siyasal düzenlemelerini de beraberinde getirmektedir. Bu değişimin merkezinde "devlet" olma anlayışında yaşanacak değişimler bulunmaktadır. Barış ortamı savunma harcamalarını asgariye indirecek, uluslararası barış "kontrol altında tutmak" (containment) ve "caydırıcılık" gibi saldırgan olmayan daha ucuz yumuşak güç yöntemleri ile korunacaktır. Bütün bu gelişmeler, yavaş yavaş devletlerin içinde merkezî yer tutan askeri bürokrasinin önemini azaltacaktır. Piyasa ekonomisi kendi kendini düzenleyeceği için devletin ekonomideki rolü asgariye inecek; bu

da sivil bürokrasinin merkezî önemi azalacaktır. Ayrıca yeni hegemonyanın önerdiği toplumsal model 'orta sınıfın' var olması ve mümkünse genişlemesi üzerine kurulu olduğundan, "demokrasi" yaygınlaştırılacak ve böylece devlete hakim (bürokrasi gibi) odakların gücü erozyona uğrayacaktır.

Dünya ABD tarafından temel kuralları belirlenen bir çeşit modern düzene doğru yavaş yavaş evrilmektedir. ABD ve AB; Batılı ve modern olma yarışında hep geriden gelecek, ulusal gücü ve egemenliği önemli ölçüde erozyona uğramış, küreselleşme ve enformasyon toplumu anlayışı içinde ekonomilerini ve bilgi sistemlerini dışarıya bağlamış, kısaca güç tatbik kabiliyeti olmayan her biri "güçsüz güç" olarak tanımlanabilecek ulus-devletlerden oluşan ikinci sınıf devletler topluluğu yaratmayı hedeflemektedir. 21' nci Yüzyıl hegemonik güç projeksiyonlarının hedefi ulus-devlet yapılarının yok edilmesi ve ağ stratejisi ile kontrol altında tutulmasıdır. Yürütülen örtülü metotların hedefi ulus-devlet elindeki güç unsurlarının elinden alınması, egemenliklerin iç ve dış ağlara transferidir. Nitekim demokrasisi restore edilen, rejimi ve kimliği yeniden tanımlanarak sözde Batılı ve modern dünyaya kazandırılan ülke örneği gittikçe artmaktadır.

KAYNAKÇA

- Barry, Tom. (2004), **Toward A New Grand Strategy For U.S. Policy**, IRC Strategic Dialogue No.3.
- Barger Deborah G. (2005), **Toward A Revolution in Intelligence Affairs**, Rand Publications, Arlington/VA.
- Baylis, John and Smith, Steve. (2005), **The Globalization of World Politics, An Introduction to International Studies**, Oxford University Press, New York.
- Bostanoğlu, Burcu (1999), **Türkiye - ABD İlişkilerinin Politikası**, İmge Yayınevi, Ankara.
- Brzezinski, Zbigniew. (2004), **Tercih**, İnkıkap Kitapevi, İstanbul.
- Brzezinski, Zbigniew. (2005), **Büyük Satranç Tahtası**, İnkılap Kitapevi, İstanbul.
- Buzan, Barry and Waever, Ole. (2003), **Regions and Powers, The Structure of International Security**, Cambridge University Press, Cambridge.
- Chomsky, Noam. (1993), **Medya Gerçeği**, (Çev. A. YILMAZ), Tüzm zamanlar Yayıncılık, İstanbul.
- Corson, William R. (1977), **Armies of Ignorance**, The Dial Press, New York.
- Witanek, Robert. (1989),: Students. Scholars, and Spies: The CIA on Campus, Caq.
- Council on Hemispheric Affairs/Resource Center (CHA/RC). (1997), **National Endowment For Democracy**, Washington D.C.
- Çınkđ Mustafa (2004), **Rant Lordları**, Ümit Ofset Matbaacılık, Ankara.
- DNI (Office of Director of National Intelligence), 2007, **An Overview of the United States Intelligence Community**, DNI Handbook, Office of DNI, Washington D.C.
- Drezner Daniel W. (Nov 2004), **Who Rules? The Regulation of Globalization**, Chicago University Press, Chicago.
- Freeman Jr. Chas W, (2007), **Restoring America**, Vital Speeches of the Day, Vol. 73, Iss. 5, New York, 2007.
- Goh, Evelyn (2002), **Hegemonic Constraints: The Implications of September 11 For America Power**, Institute of Defence and Strategic Studies, (Singapore, Oct 2002).
- Holland Jesse, **Senate OKs Intelligence Reorganization**, Associated Press, (12 Dec 2004).
- Ikenberry John (2001), **American Grand Strategy in the Age of Terror**, Survival, Vol.: 43, Issue: 4, (Febuary 4 th, 2001), p. 19-34.
- Ippolito Dennis S. (2005) **Budget Policy, Deficits, And Defense: A Fiscal Framework For Defense Planning**, Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, (Carlisle, June 2005).

- Kesselman, Mark (1973), **Order or Movement? The Literature of Political Development As Ideology**, World Politics, Oct 1973.
- Krauthammer, Charles. (1992), **The Unipolar Moment, in Rethinking America's Security**, Allison and Treverton, New York.
- Kurlantzick Joshua, (2005), **The Decline of American Soft Power**, Current History. Vol. 104, Iss. 686, (Philadelphia, Dec 2005).
- McFaul Michael, (2005), **Democracy Promotion As A World Value**, The Washington Quarterly, (Winter 2004-2005), Washington D.C.
- Melia, Thomas O. (2005), **The Democracy Bureaucracy, Infrastructure of Amerikan Democracy Promotion**, Georgetown University.
- Moralı, Turan. (2003), Genkur. Bşk.lığı **Küreselleşme ve Uluslararası Güvenlik Sempozyum Bildirileri**, Genkur. As. Tarih ve Stratejik Etüt Bşk.lığı, Ankara.
- Nutter John Jacob (2005), **CIA'nın Karanlık Operasyonları, Örtülü Operasyonlar, Dış Politika ve Demokrasi**, Güncel Yayıncılık, Çev. A. SARAÇOĞLU, İstanbul.
- Office of Director of National Intelligence, (2007). **DNI Handbook**, Office of DNI ODNI), Washington D.C.
- O'Hanlon Michael. (2005), **Future Military Scenarios Involving American Forces**, Brookings Institution, Testimony of House Armed Services Committee, Washington D.C.
- Özkul, Halid. (2001), **Gizli Ordular-CIA**, Sorun Yayınları, İstanbul.
- Sarkesian, Sam C. (1995), **U.S. National Security: Policy Makers, Processes, and Politics**, Sec.Ed., Lynne Rienner Publishes, Colorado.
- Smith James A., (1990), **Idea Brokers: Think-Tanks and The New Policy Elite**, The Free Press, new York.
- Smith Marcia S.: **U.S. Space Programs: Civilian, Military, and Commercial**, CRS Issue Brief For Congress, (May 24, 2005).
- Strange, Susan. (1987), **The Persisting Myth of Lost Hegemony**, International Organisation, C.41, No.4.
- Traynor, Ian. (10 th Dec, 2003). **The Privatization of War**, The Guardian.
- Uzgel, İlhan. (2003), **Hegemon Güç Kutusu**, (Ed. Baskın Oran), Türk Dış Politikası, Cilt I, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Volgy, Thomas J. – Kanthak, Kristin – Fraizer, Derrick – Ingersoll, Robert S. (2005), **Resistance to Hegemony within the Core**, Matthew B. Ridgway Center for International Security Studies, University of Pittsburgh.
- Wallerstein, Immanuel (2004), **Amerikan Gücünün Gerileyişi**, Metis Yayınları, İstanbul.
- Woodward, Bob. (1991), **The Commanders**, Simon & Schuster, New York.
- Yılmaz, Sait. (2006), **21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat**, ALFA Yayınları, İstanbul.

Web Siteleri:

ABD Savunma Bakanlığı (DOD) Web Sitesi:

<http://www.defenselink.mil/specials/unifiedcommand/> (Access: 24 Eylöl 2007).

Motherjones: www.motherjones.com/news/feature/2003/05/ma_365_01.html, (3 Mayıs 2005).

The Progressive Policy Institute. (2003), **Progressive Internationalism: A Democratic National Security Strategy**, [www.ndol.org/documents/Progressive Internationalism 1003.pdf](http://www.ndol.org/documents/Progressive_Internationalism_1003.pdf).